

INSTITUT D'ESTUDIS DEL BAIX EMPORDÀ. 35 ANYS DE LA SEVA HISTÒRIA

ALBERT JUANOLA I BOERA

RESUM: Després de més de trenta-cinc anys d'història, l'Institut d'Estudis del Baix Empordà entra en una nova etapa amb les seves publicacions i la dinàmica investigadora dels seus col·laboradors. Per això, el millor que podem fer en aquest moment com a homenatge és fer una ullada enrere a la trajectòria que fins ara ha desenvolupat l'Institut pel que fa a la seva aportació a una vocació i a un treball de recerca i debat de la pròpia identitat com a poble, que s'ha de continuar mantenint amb la mateixa constància i qualitat.

PARAULES CLAU: democràcia, estudis locals, miscel·lània, patrimoni cultural, recerca històrica.

ABSTRACT: After over thirty-five years of existence, the Institut d'Estudis del Baix Empordà is now entering a new stage in its publications and in the research dynamics of its collaborators. At this point in time, we feel it is a worthwhile homage to the Institute to look back over its past contribution to researching and debating our identity as a people, which will be continued in the future with the same quality and perseverance.

KEY WORDS: democracy, local history, miscellany, cultural heritage, historical research.

El 23 i 24 d'octubre de 1976, organitzat pel Museu Municipal de la ciutat, se celebrà, a Sant Feliu de Guíxols, la XX Assemblea Internacional d'Estudiosos. De la cura de l'edició de les ponències i comunicacions tractades, se n'ocupà Lluís Esteva i Cruañas director del Museu, amb la col·laboració de Narcís Masferrer, Joan Torrent, Lluís Pallí, Josep Escortell, Francesc Callicó i Lluís Palahí; el tiratge de 1.000 exemplars s'efectuà a l'impremta Masó, de Girona. El llibre sorgí l'any 1978.

Una segona publicació del museu sorgí el 1980 dels tallers Gràfiques Bigas, de Sant Feliu de Guíxols, amb el títol en portada *Estudis sobre temes guixolencs*. En ella s'anotava la composició de la junta provisional del Museu Municipal, composta per l'alcalde, com a president, *Josep Vicente Romà*; el ponent de Cultura com a vicepresident *Josep López de Lerma López*, director: *Lluís Esteva Cruañas*, secretari: *Lluís Pallí Buxó*, tresorer: *Lluís Palahí Xargay*, vocals: *Josep Escortell Cerqueda*, *Néstor* i el seu germà, *Joan Sanchiz Guerrero*.

Fent un incís recordarem que la salvaguarda i conservació del patrimoni històric, artístic i cultural dels pobles era una tasca que fins llavors estava molt desprotegida al nostre país. En el període que ara rememorem veurem com els estudis locals experimenten a Catalunya un desenvolupament molt notable, que arriba a pràcticament a totes les ciutats, viles i comarques del territori.

Sobretot des de la transició democràtica han anat sorgint associacions culturals on erudits locals han encapçalat processos constitutius de centres i instituts d'estudis, consolidant-se durant els primers anys de la democràcia.

Paral·lelament, a partir dels anys vuitanta ha tingut lloc l'expansió dels museus, arxius i biblioteques de les nostres comarques, consolidant-se en el transcurs del temps en tant que fons essencials per a la recerca històrica i com a agents que integren la vida cultural dels nostres pobles. Donant lloc a noves tongades d'estudiosos, sovint ja de procedència universitària.

Aquell conjunt d'estudiosos aplegats a l'entorn d'aquella primera publicació, conscients que en la recerca històrica tota troballa en la investigació d'arxius, documents, testimonis materials, restes arqueològiques, etc. exigia projecció, en tant que els resultats necessiten ésser avaluats, publicats i divulgats, decidiren donar continuïtat i major abast territorial al fet. Aquesta iniciativa, que es va anar madurant, va donar lloc a la creació de l'Institut d'Estudis del Baix Empordà (IEBE).

Així fou com l'any 1981 un grup de persones encapçalades per *Lluís Esteva i Cruañas* (fundador i primer president) crearen a Sant Feliu de Guíxols l'IEBE, institució que va néixer amb la finalitat de fomentar la investigació històrica, la promoció de la cultura i la col·laboració en la salvaguarda del patrimoni natural, històric i científic de la comarca del Baix Empordà.

La primera Junta Directiva quedà formada per *Lluís Esteva* com a president, *Joan Badia-Homs*, secretari; *Pere Caner Estrany*, tresorer;

Fig. 1. El 7 d'octubre de 1989 es presentava a Palafrugell el volum núm. 8 dels *Estudis del Baix Empordà*. Mentre tenia la paraula Núria Sàbat, autora d'un article sobre el teatre local, Lluís Esteva, president de l'Institut, es preparava per a la seva intervenció. A la dreta del Sr. Esteva es troba Josep Muñoz, regidor de Cultura de Sant Feliu i, presidint la taula, la regidora de Cultura de Palafrugell Assumpció Coll. Foto Paco Dalmau. Arxiu Municipal de Palafrugell.

vocals: *Montserrat Darnaculleta Poch, Josep Escortell Cerqueda, Lluís Pallí Buxó, Néstor Sanchiz Guerrero, Jordi Cama Ribas*. Els seus integrants eren de Sant Feliu, de Calonge i de Palafrugell.

Els membres de la Junta són persones amb inquietuds culturals que dediquen part del seu temps de forma econòmicament desinteressada, a desenvolupar tasques a les quals estan adscrits dins l'organigrama de càrrecs.

En aquell incipient moment de la instauració de la democràcia al nostre país, els estatuts del nou centre, redactats en la encara llengua castellana imposada en temps de dictadura, es van legalitzar el maig de 1981.

El 1985, la composició de la Junta Directiva es modifica, amb el canvi de tresorer, a causa del seu traspàs, per la seva vídua, *Dolors Hubach*, la baixa en els vocals de *Jordi Cama* i la incorporació de *M. Concepció Saurí Ros, Joan Surroca Sens* i *Josep Matas Balaguer*.

El 1986, figuren com a components de la Junta Directiva: president: *Lluís Esteva*, vicepresident: *Lluís Pallí*, secretari: *Joan Badia*,

Fig. 2. Alguns membres destacats de l'Institut al Museu d'Història de Sant Feliu durant la presentació del volum número 10 (1991). A la imatge es distingeixen, d'esquerra a dreta i en animada companyia: Pere Trijueque, Pere Barreda, Josep Matas, Lluís Esteve, i Lluís Pallí.

vicesecretari: *M. Concepció Saurí*, tresorer: *Dolors Hubach*, vicetresorer: *Montserrat Darnaculleta*, vocals: *Josep Escortell*, *Néstor Sanchiz*, *Joan Surroca*, *Josep Matas* i *Jaume Aymar Ragolta*.

L'any 1990, s'incorporen com a vocals: *Pere Trijueque Fonalleras*, *Enric Torrent Bagudà*, *Miquel Bofill Abelló* i *Elena Esteve Massaguer*.

L'any 1994, amb la defunció del president d'honor i fundador, *Lluís Esteve*, la nova Junta Directiva es reestructurà de la següent manera: president: *Lluís Pallí*, vicepresident: *Joan Badia*, secretari: *Albert Juanola Boera*, vicesecretari: *Santi Soler Simón*, tresorer: *Pere Trijueque Fonalleras*, vicetresorer: *Miquel Martí Llambrich*, vocals: De publicacions: *Elena Esteve*, d'edició-correcció: *Narcís Masferrer Bui-xó*, *Xavier Colomer-Ribot*, territorials: *Jordi Bautista Parra*, *Montserrat Darnaculleta*, *Dolors Ubach*, *Enric Torrent*, *Lluís Costa Fernández*, *Joan Gasull Ponsatí*, *Josep Pallí Roig*, *Carles Roqué Pau*, *M. Concepció Saurí*, *Gerard Bussot Liñon*, *Pere Barreda Masó*, *Josep Escortell*, *Lluís Palahí*, i els germans *Joan* i *Néstor Sanchiz*. Amb representació,

Fig. 3. Presentació a la Bisbal del volum número 19 dels *Estudis del Baix Empordà* en el local de la Mútua Bisbalenca. A la foto, el president de l'Institut Lluís Pallí i el batlle de la ciutat Ramon Romaguera. Abril de l'any 2000. Foto Emili Casas. Arxiu El Drac.

doncs, en les poblacions de Sant Feliu de Guíxols, Palafrugell, la Bisbal, Palamós, Calonge, Torroella de Montgrí, l'Estartit, Begur, Santa Cristina d'Aro i Castell-Platja d'Aro.

L'any 1997, s'incorpora entre els vocals territorials *Xavier Rocas Gutiérrez*. L'any següent, s'hi afegeixen *Anna Aynier Ruart* (Pals) i *Montserrat Pérez Garcia* (Calonge), i n'és baixa *Narcís Masferrer*. L'any 1999, *Xavier Colomer-Ribot* és substituït per *Dolors Barceló Moner*.

L'any 2000, s'anoten com a baixes: *Jordi Bautista*, *Enric Torrent*, *Gerard Bussot*, *Pere Barreda*, *Josep Escortell* i els germans *Joan i Néstor Sanchiz*; s'incorporen a la Junta: *Carme Adroher i Bona*, *Anna Maria Corredor Plaja*, *Francesc Aicart Hereu*, *Maria Àngels Vilallonga Casanovas* i *Antoni Roviras Padrós*.

L'any 2001, es produeix l'alternança del tresorer pel vicetresorer, i queda com a tresorer *Miquel Martí* i com a vicetresorer *Pere Trijuque*; així com *Xavier Rocas* com a vicesecretari i *Santi Soler* com a vocal.

Fig. 4. El 17 d'abril de 2004 es presentava el volum 23 al saló d'actes de l'Ajuntament de Bellcaire d'Empordà, ubicat dins el monumental castell-palau dels comtes d'Empúries. Va presidir l'acte la regidora de Cultura de Bellcaire, juntament amb el president de l'Institut Lluís Pallí i el vice-president Joan Badia-Homs.

S'incorporen com a vocals territorials: l'any 2002, *M. Teresa Solé Gabarra*; l'any 2003, *Pilar Morera Basuldo*, *Isabel Pernal Suñer*, *Imma Cruañas Lozano*, *Xavier Conchillo Roca*, *Carles Salgas Padrosa* i *Jordi Fusté Pericay*; l'any 2004, *Salvador Vega Ferrer* i *Marta Payeró Torró*; l'any 2005, *Núria Aupí Gifre* i *Joan Margall Sastre*; l'any 2006, *M. Mercè Rovira Regas*, *Aurèlia Carbonell Puertas* i *Gerard Cruset Galceran*.

L'any 2007, *Carles Roqué* substitueix *Pere Trijueque* com a vice-tresorer. I s'incorporen com a vocals territorials: *Gabriel de Prado Cordero* i *Margarida López Roberto*. Causa baixa per defunció: *Josep Pallí Roig*.

L'any 2009, la nova Junta Directiva és formada com segueix: presidents d'Honor: *Lluís Esteva Cruañas* i *Lluís Pallí Buxó*; president: *Joan Badia*; vicepresident: *Xavier Rocas*; secretari: *Albert Juanola*; vicesecretària: *Montserrat Pérez*; tresorer: *Miquel Martí*; vicetresorer: *Carles Roqué*; assessors: de biblioteca: *Elena Esteva*; de difusió: *Pere Trijueque*; d'edició: *Francesc Aicart*; de redacció: *Anna-Maria Corredor*, *Lluís Costa*, *M. Teresa Solé*; vocals territorials: Begur: *Alfred Barros Camarasa*; la Bisbal d'Empordà: *Jordi Frigola Arpa*; Calonge: *Montser-*

Fig. 5. Presentació del número 31 dels *Estudis* a la sala d'actes de l'Arxiu Comarcal del Baix Empordà (la Bisbal d'Empordà, 10 de novembre de 2012). A la taula, el president Joan Badia-Homs, el vice-president Xavier Rocas, l'alcalde Óscar Aparicio i l'historiador Jordi Frigola, autor d'un dels articles del volum. Foto Irene Borrego. Arxiu Comarcal del Baix Empordà.

rat Darnaculleta, Dolors Ubach; Castell -Platja d'Aro: Xavier Conchillo, Gabriel de Prado; Mont-ràs: Mercè Català Ortiz; Palafrugell: Núria Aupí; M. Concepció Saurí; Palamós: Carme Adroher, Joan Gasull; Pals: Anna Aynier; Sant Cristina d'Aro: Pilar Morera; Sant Feliu de Guíxols: Lluís Palahí, Jordi Vivo Llorca; Torroella de Montgrí: Gerard Cruset, Joan Ràdres Casanovas, Antoni Roviras; Verges: Salvador Vega Ferrer.

Els objectius bàsics de l'associació referits en el Capítol II –article II en els seus estatuts redactats en l'idioma propi–, renovats el 19-12-09 són:

1) Les finalitats de l'entitat seran impulsar i organitzar tota mena d'activitats exclusivament de tipus cultural (artístiques, científiques, humanístiques, etc.) en especial les dedicades a la investigació, al coneixement, a la formació i a la divulgació, promoció i difusió de la cultura comarcal del Baix Empordà i catalana en general.

2) La seva activitat principal consistirà en una publicació anual el contingut de la qual seran temes d'investigació diversa referits a la comarca del Baix Empordà. També podrà editar altres publicacions, si bé llavors necessitarà l'acord majoritari de la Junta Directiva.

Fig. 6. Imatge de l'assemblea extraordinària celebrada el dia 1 de desembre de 2012 a la seu social de l'Institut, situada a l'edifici històric de l'antic Hospital de Sant Feliu de Guíxols, on fou escollida l'actual Junta Directiva del Centre d'Estudis. Foto Josep Grassot. Arxiu Municipal de Calonge.

La seu social permanent de l'Institut està situada a l'antic Hospital de Sant Feliu, amb subseus a Palamós (Casa Montaner) i Llofriu (Centre Cultural Bassa Rocas).

L'any 2010, s'afegeix un vocal territorial per Belcaire d'Empordà: *Mariona Font Batlle*. L'any 2011, *Xavier Colomer-Ribot* es torna a incorporar a l'Institut per encarregar-se de la correcció lingüística del volum anual.

L'1 de juny de 2012, s'efectua la donació del fons d'àmbit gironí de la biblioteca personal de *Lluís Pallí* a l'IEBE, ingrés que s'incorpora a la col·lecció bibliogràfica de l'Institut que s'ha cedit a l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols i situada a la Biblioteca Octavi Viader i Margarit.

En data 1 de desembre de 2012, s'elegeix nou president, i s'anomena *Xavier Rocas*, amb la següent composició de Junta Directiva i altres col·laboradors: vicepresidenta: *Montserrat Pérez*; secretari: *Jordi Vivo*; vicesecretari: *Albert Juanola*; tresorer: *Miquel Martí*; vicetresorer: *Carles Roqué*. A més dels següents assessors i col·laboradors: *Francesc Aicart*, *Joan Badia*, *Lluís Costa*, *Elena Esteva*, *Gabriel de Prado*, *Antoni Roviras*, *M. Concepció Saurí*, *M. Teresa Solé*, *Pere Trijueque* i *Sal-*

vador Vega. S'incorporen com a nous vocals territorials: *Toni Bonfill* per Begur, *Jordi Turró Anguila* per la Bisbal, *Jordi Gaitx Moltó* per Santa Cristina d'Aro i *Joan Vicens* per Sant Feliu de Guíxols.

L'Institut produeix des de 1981 una publicació bàsica anual. Una miscel·lània que porta el nom d'*Estudis del Baix Empordà*, que ha fet aparèixer sense interrupció any rere any. El 2012, s'ha arribat al volum número 31 dels seus annals, a més de les miscel·lànies publicades l'any 2006, en memòria de *Lluís Esteva i Cruañas* (1906-1994) i el 2007, en homenatge a *Pere Caner i Estrany* (1922-1982). Aquestes publicacions representen unes 9.000 pàgines impreses de resultats de recerca corresponents a quasi 400 articles de recerca de disciplines diverses sobre la comarca. Treballs publicats, elaborats per uns 180 autors diferents, alguns d'ells esmentats en la present compilació de noms i dates. L'impremta: Gràfiques Bigas de Sant Feliu.

Aquests resultats són fruit del treball de tot un munt d'investigadors amb estudis universitaris en molts casos, arqueòlegs, arxivers, geòlegs, museòlegs..., que al costat d'estudiosos i erudits de cada lloc concret produeixen, estimulen o apleguen treballs de recerca, de salvaguarda, de restitució i de valoració afinada de cada treball, tota una feina i dedicació a la historiografia local. La quantitat de treballs de recerca inèdits publicats per l'IEBE avalen aquest mèrit.

L'IEBE des del seu inici forma part com a membre del Patronat Francisc Eiximenis, un organisme autònom de la Diputació de Girona fundat l'any 1946 i que federa els centres o instituts d'estudis locals i comarcals de les comarques gironines als quals dóna suport en les seves activitats culturals i científiques. El pressupost de l'Institut depèn en bona part de les subvencions del Patronat.

L'esperit d'aquell entusiasta grup d'erudits i estudiosos locals, persones que van posar-se d'acord per unificar forces i criteris diversos dedicats a fer recerca i difondre el coneixement sobre l'entorn proper, segueix present a l'interior de l'entitat, complimentant així un objectiu de promoció cultural autòctona en el camp de la investigació històrica que cada any esdevé en la nostra comarca.

En termes surers (molt propi del territori), la llavor de l'aglà va germinar en el seu dia i l'alzina és ben viva i continua creixent.

Març 2013.